

Energetická společenství a úskali jejich zavedení do české legislativy

Mgr. Tereza Dvořáková, Mgr. et Mgr. Jan Kořán

Advokátní kanceláři KF Legal

Poslanecká sněmovna má brzy rozhodnout o další novele energetického zákona, tzv. Lex OZE II. V rámci této novely má být do českého právního řádu zavedena možnost sdílení elektřiny a tzv. komunitní energetika. Cílem těchto dlouho připravovaných změn je jednodušší využívání elektřiny decentralizovaně vyrobené různými konečnými zákazníky, cenově dostupnější energie, zvyšování energetické účinnosti a v neposlední řadě podpora „zelené“ energie. Článek se zabývá právními aspekty zavedení komunitní energetiky do české legislativy.

Sdílení a komunitní energetika

Existuje obecný zájem na zavedení možnosti sdílet elektřinu nejen v rámci energetických společenství. Největší zájem lze spatřovat na straně spotřebitelů, v jejichž prospěch mají změny působit nejvíce. Povinnost implementovat do českých právních předpisů sdílení elektřiny a komunitní energetiku zavedením nových účastníků trhu – společenství – plyne i z evropské legislativy. Implementační lhůta již před jistou dobou marně uplynula.

Pojem sdílení elektřiny je z právního hlediska poměrně nejasný. Není totiž zřejmé, jaký typ právního jednání se pod ním má skrývat. Dle důvodové zprávy novely představuje sdílení jakékoliv poskytnutí či přenechávání energie bez ohledu na právní důvod a na to, zda se jedná o úplatné či bezúplatné poskytnutí či poskytnutí v rámci jiného plnění, např. z důvodu členství v určité osobě. Uvádí také, že není ani vyloučeno, že v konkrétním případě bude docházet k překrytí obsahového vymezení sdílení elektřiny s dodávkou elektřiny. Mohlo by se tak jednat jak o prodej, tak o dar či například zápůjčku. Evropské předpisy ani návrh Lex OZE II pojem sdílení nedefinují. Ve skutečnosti jde s ohledem na fyzikální vlastnosti elektřiny v podstatě pouze o započítání elektřiny vyrobené v jednom místě soustavy oproti elektřině spotřebované v jiném místě soustavy.

Již dnes Pravidla trhu s elektřinou umožňují sdílení elektřiny vyrobené ve společném výrobním zdroji v bytových domech. Sdílení je ovšem omezeno pouze na obyvatele (či obecněji uživatele odběrných míst) v rámci jednoho domu, kterým je elektřina dodávána prostřednictvím společné domovní instalace a odběr tak realizují vlastně za místem připojení, a to z výroby, která je rovněž připojena za tímto místem připojení. Problém by podle platné právní úpravy představovalo i sdílení pouze s vedlejším domem, který je samostatným místem připojení,

do něhož lze elektřinu dodávat jen prostřednictvím distribuční soustavy. Taková dodávka elektřiny do vedlejší, anebo třeba i vzdálené nemovitosti je sice možná, avšak pouze na základě standardního vztahu mezi výrobcem a zákazníkem, založeného smlouvou o dodávce elektřiny či smlouvou o sdružených službách dodávky elektřiny. Pravidla trhu s elektřinou sice umožňují dodávku elektřiny do jednoho odběrného nebo předávacího místa ze strany výrobců, ale pouze jeden z nich nese odpovědnost za odchylku, což významně snižuje jeho motivaci akceptovat takovouto pluralitu dodavatelů.

Sluší se již nyní předeslat, že sdílení elektřiny má být podle zatímního záměru zatíženo stejnou cenou služby distribuční soustavy jako standardní dodávka elektřiny. To odpovídá doposud uplatňovanému „principu poštovní známky“, kdy je cena distribuce elektřiny shodná bez ohledu na vzdálenost mezi místem výroby a místem spotřeby. Narušení tohoto principu by autoři této statě považovali za velmi rizikové.

Komunitní energetika má však umožnit sdílet elektřinu, aniž by bylo nutné být v přímé fyzické blízkosti nebo v jednom odběrném místě. Různé druhy osob, ať již fyzických nebo právnických, budou mít možnost sdružit se buď do energetických společenství, anebo do společenství pro obnovitelné zdroje. Členové společenství pak budou moci elektřinu sdílet mezi sebou, uvnitř těchto společenství. Kromě toho mají mít možnost sdílet elektřinu také samostatní aktivní zákazníci nebo výrobci. Dotčení obchodníci s elektřinou, kteří realizují dodávku do odběrných a předávacích míst, v nichž bude probíhat sdílení, prakticky přijdou o možnost zabránit pluralitě dodávky elektřiny do takových míst prostřednictvím sdílení. Komunitní energie je tedy prostředek, který podpoří začlenění koncových zákazníků a umožní, aby se přímo podíleli na výrobě, spotřebě nebo vzájemném sdílení

energie. Společenství vybízí koncové zákazníky k tomu, být na trhu s energiemi aktivní a přispívat jeho lepšímu a efektivnějšímu fungování. Zároveň je ale nutné stanovit jasná pravidla, která zabrání tomu, aby sdílení narušilo trh s elektřinou jako takový, anebo aby ve svém konečném důsledku vedlo k poškození zákazníků.

Energetické společenství a společenství pro obnovitelné zdroje

Elektřina, kterou budou společenství sdílet se svými členy, musí být vyrobena ve výrobnách provozovaných přímo společenstvím. Kromě toho, že takto vyrobenou elektřinu mohou sdílet mezi své členy, mohou ji společenství i dodávat třetím osobám nebo od jiných dodavatelů elektřinu pro vlastní spotřebu odebírat. Zároveň také platí, že člen společenství má právo sdílet elektřinu společenství nebo jinému členu společenství.

Hlavním účelem společenství není vytváření zisku, ale poskytování přínosů svým členům anebo místním oblastem, kde svou činnost provozují. Možnost rozdělení zisku mezi své členy je tak omezena na nejvýše 33 % zisku a jiných vlastních zdrojů pouze v případě, že má společenství formu družstva nebo jiné obdobné obchodní korporace (např. spolky nemohou rozdělit žádný zisk).

Proč se zavádějí dva typy společenství a k tomu s natolik podobnými názvy? Důvodem je pouze to, že každý z obou institutů je upraven v jiné evropské směrnici, kterou Česká republika musí implementovat. Povinnost stanovit vhodný rámec pro vznik a fungování občanských energetických společenství ukládá směrnice 2019/944 o společných pravidlech pro vnitřní trh s elektřinou, zatímco zavedení společenství pro obnovitelné zdroje ukládá směrnice 2018/2001 o podpoře využívání energie z obnovitelných zdrojů. Tato dualita není šťastná, ale česká právní úprava ji musí přejmout.

Energetické společenství má poskytnout svým členům silnější postavení a usnadnit jejich integraci na trhu za rovných podmínek s ostatními účastníky. Účinným a nákladově efektivním způsobem má svým členům zejména poskytovat elektřinu určitého druhu, která může, ale nemusí být vyráběna z obnovitelných zdrojů. Ve vztahu ke společenství pro obnovitelné zdroje platí stejná pravidla, až na původ energie (musí být z obnovitelných zdrojů). Navíc lze také dodat, že má zejména zvýšit účast místních občanů a místních orgánů na projektech energie z obnovitelných zdrojů, a tím rozšířit akceptaci energií z obnovitelných zdrojů.

Jaké jsou podle návrhu Lex OZE II mezi energetickým společenstvím a společenstvím pro obnovitelné zdroje rozdíly? Energetické společenství může vyrábět pouze elektřinu, a to bez omezení týkajícího se zdroje této elektřiny. Společenství pro obnovitelné zdroje může vyrábět elektřinu, ale i jiné formy energie (např. plyn nebo tepelnou energii), je však omezeno tím, že energie musí být vyráběna z obnovitelných zdrojů. K pozastavení je textace ustanovení, které stanoví možnost vyrábět jiné formy

energie, avšak sdílet mohou pouze elektřinu. Pro sdílení elektřiny také není stanovena podmínka obnovitelných zdrojů. Je otázkou, zda neumožnění sdílení tepelné energie či plynů bylo záměrem zákonodárce, o čemž pochybujeme; důvodová zpráva k tomuto mlčí.

Oba druhy společenství budou mít nejčastěji právní formu spolku či družstva. Jiné formy korporací nejsou vyloučeny, musely by být však silně přizpůsobeny zejména charakteru otevřenosti vnitřních poměrů a dobrovolnosti spolků a družstev, což se jeví například u obchodních společností jako poměrně nepraktické.

Aktuální návrh novely nijak neomezuje členskou základnu energetických společenství, omezuje pouze členy, kteří smí mít určitou kontrolu nad společenstvím (důvodem je samozřejmě snaha zabránit zneužití institutu, proto to nemohou být např. střední a velké podniky). Naproti tomu společenství pro obnovitelné zdroje členskou základnu ohraničenou má, a to na fyzické osoby, malé i střední podniky, obce a kraje, jejich svazky nebo jejich příspěvkové organizace (velké podniky se tedy tohoto druhu společenství vůbec účastnit nemohou).

Dalším rozdílným rysem u společenství pro obnovitelné zdroje je požadavek blízkosti členů u energetických zařízení. Blízkost členů je však vyžadována pouze pro ty členy, kteří mají nad společenstvím vykonávat určitou kontrolu (v podobě hlasovacích či rozhodovacích práv). Členové bez pravomocí kontroly tedy v blízkosti energetických zařízení být nemusí. Zároveň se navrhuje zakotvit obecné omezení, podle kterého by žádný člen společenství nesměl disponovat s hlasovacím právem převyšujícím 10 % všech hlasů ve společenství. To se jeví jako nástroj, který významně posiluje komunitní charakter společenství a zároveň omezuje možné tendence k využívání společenství pro kvazipodnikatelské účely, na dru-

hou stranu to ale může představovat překážku pro různé komunální projekty, u nichž by si rády kontrolu zachovaly obce a města.

V jednom společenství se v prvních letech zavedení změn bude moci sdružit maximálně 1 000 předávacích míst členů, kteří se nachází ve správních obvodech nejvýše 3 obcí s rozšířenou působností nebo na území hl. m. Prahy. Tato podmínka má být však přechodná (dle aktuálního návrhu má omezení trvat pouze do 30. 6. 2026). Předpokládá se, že po uplynutí této doby bude již systém připraven na sdílení ve větším rozsahu. Oproti aktivním zákazníkům, kteří mají být omezeni ve sdílení elektřiny s maximálně 10 dalšími zákazníky, je však dosah společenství podstatně větší.

Novela zákona oproti původnímu záměru počítá s tzv. registračním principem. Ten se v daném případě od dříve zvažovaného principu ohlašovacího liší v tom, že oprávnění vykonávat činnost energetického společenství a společenství pro obnovitelné zdroje vzniká až registrací jako energetické společenství v registru společenství vedeném Energetickým regulačním úřadem, nikoliv již ohlášením vzniku společenství Energetickému regulačnímu úřadu.

Ač to novela výslovně neřeší, jsme přesvědčeni, že obecná ochrana spotřebitelů, kterou zakotvuje občanský zákoník, může dopadat i na některé případy sdílení elektřiny.

Technické předpoklady činnosti společenství a sdílení elektřiny

Odhlédněme teď od teoretických právních otázek. Je na všechny navrhované změny připravena česká elektroenergetická soustava? Je důležité neopomíjet technické předpoklady nebo samotné přírodní síly, které budou rovnováhu soustavy ovlivňovat stále více a stále více nerovnoměrně. S rostoucím počtem fotovoltaických elektráren bude vyžadována mnohem robustnější elektroenergetická soustava, která si vyžádá velké investice. Čím menší územní omezení budou při sdílení nastavena, tím větší rizika budou hrozit pro stabilitu distribuční soustavy. I sdílení elektřiny mezi subjekty v relativní blízkosti vyžaduje odpovídající přípravu systému, energetických zařízení, ale i provozovatelů distribučních soustav a přenosové soustavy.

Pro zúčtování sdílené elektřiny je nezbytná přesná evidence a vykazování dat. Klíčovou rolí při předávání informací mezi jednotlivými účastníky trhu bude hrát elektroenergetické datové centrum, které má být nově zřízeno. Datové centrum má jako další nový subjekt na trhu vytvořit pevné základy pro digitalizaci elektroenergetiky a bude také napomáhat k řízení provozu a zatížení sítí. Jednou z povinností datového centra bude shromažďovat a zpracovávat naměřené a vyhodnocené údaje o dodávkách a odběrech elektřiny, nejen pro zohlednění sdílení. Údaje o dodávkách a odběrech elektřiny bude datové centrum poskytovat pomocí elektronického informačního systé-

mu, do kterého se budou moci přihlásit i ostatní účastníci trhu. Přesná evidence toků elektřiny může být zajištěna, pouze pokud budou všechna předávací místa, která jsou do sdílení zapojena, osazena průběhovým měřením. S ohledem na odpovědnost, kterou evropská úprava klade na provozovatele přenosové soustavy a provozovatele distribučních soustav, mají energetické datové centrum založit a řídit právě tyto subjekty.

Elektroenergetiku tak čekají velké změny, které budou vyžadovat velké investiční náklady, aby elektroenergetická soustava byla schopná zvládnout příliv nových obnovitelných zdrojů, výrobu elektřiny v decentralizovaných zdrojích i komunitní energetiku. Změny ale mohou čekat i samotný návrh Lex OZE II., jehož projednání v Parlamentu ČR stojí teprve na samotném počátku, takže s finálním komentářem i hodnocením je nutné vyčkat na konec legislativního procesu. Samostatnou otázkou navíc představuje sdílení elektřiny aktivními zákazníky a výrobci elektřiny, nepochybně tedy bude prostor k tomuto tématu se ještě vrátit.

Pozn.: Vyhláška č. 408/2015 Sb., o Pravidlech trhu s elektřinou, ve znění pozdějších předpisů.

Mgr. et Mgr. Jan Kořán

souběžně absolvoval magisterské studium na Právnické fakultě Univerzity Karlovy (obor právo) a bakalářské a magisterské studium na Fakultě sociálních věd Univerzity Karlovy (obor politologie). Od počátku své profesní dráhy působí v advokacii. Od roku 2007 je Jan Kořán advokátem a společníkem v Advokátní kanceláři KF Legal, s.r.o. Při výkonu advokacie se dlouhodobě specializuje na oblast energetického práva a oblast práva životního prostředí a poskytuje právní služby klientům z této oblasti, věnuje se rovněž přednáškovým činnostem. V rámci své praxe se zabývá nejrozličnějšími otázkami souvisejícími s energetikou, zejména elektroenergetikou a teplárenstvím a podporou obnovitelných zdrojů energie. Je členem rozkladové komise Energetického regulačního úřadu. V oblasti životního prostředí se zabývá mj. problematikou odpadů, územním a stavebním řízením, posuzováním vlivů na životní prostředí (EIA), nakládáním s radioaktivními odpady, nakládáním s vodami atd., podílí se i na legislativních pracích.

Mgr. Tereza Dvořáková

absolvovala Právnickou fakultu Univerzity Karlovy v Praze v roce 2021. V rámci své praxe advokátní koncipientky v Advokátní kanceláři KF Legal, s.r.o. se zaměřuje na energetiku a insolvenční právo. Podílí se na zpracování právních analýz a přípravě smluvní dokumentace v oblasti cenové regulace v mimořádné tržní situaci, kompenzací, povinnosti energetického unbundlingu či zprostředkování v energetice, jakož i na zastupování klientů v insolvenčních řízeních.